

การปรับใช้หลักอปริหานิยธรรมในการบริหารจัดการ
สำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดเชียงใหม่
Application of Apirihaniyadhamma in management
Office of Buddhism, Chiang Mai Province

วิไลลักษณ์ อินตะวงค์
Wilailak Intawong
สำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดเชียงใหม่
Chiangmai Provincial Office of Buddhism
Email: tuktik1053@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการปรับใช้หลักอปริหานิยธรรมในการบริหารจัดการสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดเชียงใหม่ เป็นการศึกษาเชิงเอกสาร ผลการศึกษาพบว่า หลักอปริหานิยธรรมเป็นหลักธรรมที่ทำให้เกิดความเจริญ ไม่มีความเสื่อม ทั้งส่วนตนและส่วนรวม มุ่งเน้นให้ทุกคนมีความรับผิดชอบต่อส่วนรวม ก่อเกิดเป็นความสามัคคีและความเคารพนับถือซึ่งกันและกัน นอกจากนี้ หลักอปริหานิยธรรมยังเป็นหลักธรรมที่ส่งเสริมให้บุคลากรรู้จักการทำงานเป็นทีมอย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อสร้างองค์กรให้เข้มแข็งและบรรลุตามเป้าหมายขององค์กร ถือเป็นการพัฒนาองค์กรรูปแบบใหม่อย่างยั่งยืน อปริหานิยธรรมยังสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการบริหารจัดการองค์กรต่างๆ ได้ ทั้งฝ่ายบริหารบ้านเมืองและฝ่ายคณะสงฆ์

คำสำคัญ : อปริหานิยธรรม, การบริหารจัดการ, สำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดเชียงใหม่

Abstract

This academic article aims to study the application of the principle of Apirihaniyadhamma in the management of the Chiang Mai Provincial Office of Buddhism. It is a documentary study. The results of the study found that the principle of Apirihaniyadhamma is a principle that leads to prosperity, not decline, both individually and collectively. It emphasizes that everyone is responsible for the collective, leading to unity and mutual respect. In addition, the principle of Apirihaniyadhamma is a principle that encourages personnel to work effectively as a team in order to create a strong organization and achieve the organization's goals. It is considered a new form of sustainable organizational development. Apirihaniyadhamma can also be applied in the management of various organizations, both the administrative and ecclesiastical sectors.

Keywords: Apirihaniyadhamma, Management, Chiang Mai Provincial Office of Buddhism

บทนำ

มนุษย์และสังคมเป็นสิ่งที่อยู่คู่กันเนื่องจากมนุษย์นั้นเป็นสัตว์สังคม จำเป็นต้องมีชีวิตอยู่ร่วมกับบุคคลอื่นในสังคม ไม่สามารถจะอยู่ได้ตามลำพัง นับตั้งแต่ครอบครัวและรวมกันเป็นหมู่บ้าน จนเป็นสังคมกลุ่มเล็กและสังคมกลุ่มใหญ่ สังคมของมนุษย์นั้นประกอบไปด้วยคนทุกเพศทุกวัยที่มา รวมกลุ่มกันเป็นจำนวนมาก และมีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกันในฐานะต่าง ๆ เพราะมนุษย์จำเป็นต้อง ติดต่อสัมพันธ์กับคนอื่น ต้องอยู่ร่วมกัน มีการพบปะสังสรรค์กัน มีการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน แลกเปลี่ยนแนวคิดหรือทัศนะระหว่างกัน และต้องพึ่งพาอาศัยกันตลอดเวลา จากการที่มนุษย์ รวมกลุ่มกันอยู่จึงต้องคิดว่าจะทำอย่างไรจึงจะใช้ชีวิตอยู่ร่วมกันได้อย่างมีความสุข

อุปทานิยธรรม 7 แปลว่า ธรรมอันไม่เป็นที่ตั้งแห่งความเสื่อม ธรรมที่ทำให้เกิดความเจริญ ทั้งส่วนตนและส่วนรวม หรือหลักปฏิบัติที่นำความสุขความเจริญมาสู่หมู่คณะ เป็นหลักธรรมที่เน้น ความรับผิดชอบต่อส่วนรวม ความสามัคคีของหมู่คณะ และการเคารพนับถือซึ่งกันและกัน กล่าวโดยสรุปเป็นหลักธรรมที่สอนให้เรารู้จักการทำงานเป็นทีมอย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อสร้างองค์กรที่เข้มแข็ง ซึ่งคุณธรรมแต่ละข้อเป็นเหตุให้เกิดความสามัคคีในหมู่คณะ ส่งเสริมคุณภาพในการบริหารการ ปกครอง และทำให้เกิดความสุขความเจริญในหลาย ๆ ด้าน ดังที่พระพุทธเจ้าตรัสไว้ว่า "ความพร้อมเพรียงของหมู่คณะทำให้เกิดความสุข" (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต), 2552)

ในระบบการบริหารงานขององค์กรใด ๆ ไม่ว่าจะเป็้องค์กรภาครัฐหรือเอกชน กลไกสำคัญที่จะทำให้เกิด ดำเนินการไปสู่จุดหมายที่ตั้งงาม ก็คือ “ผู้นำ” ในสถานการณ์ปัจจุบันสังคมเราต้องการ ผู้บริหารที่มีความรู้ ความสามารถ ความซื่อสัตย์ สุจริต เป็นอย่างมาก และที่สำคัญต้องมีคุณธรรม ปฏิบัติหน้าที่ด้วยจิตสำนึกมุ่งมั่นในการสร้างคุณงามความดี มีความรับผิดชอบ ที่จะนำองค์กรไปสู่ ความสำเร็จตามวัตถุประสงค์ขององค์กรนั้น ๆ อีกทั้งทำให้เกิด ความรัก ความสามัคคีในองค์กร

สำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดเชียงใหม่ ตั้งอยู่ที่ศาลากลางจังหวัดเชียงใหม่ ชั้น 4 ถนน โชตนา ตำบลช้างเผือก อำเภอเมืองเชียงใหม่ จังหวัดเชียงใหม่ มีบุคลากรจำนวนทั้งหมด 21 คน ภายใต้การบริหารงานของผู้อำนวยการสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดเชียงใหม่ โดยมีการกิจหลัก ในการดำเนินงานสนองงานคณะสงฆ์และรัฐ โดยให้การส่งเสริม ดูแล รักษา และทำนุบำรุงศาสนสถาน และศาสนวัตถุทางพระพุทธศาสนา และสนับสนุนและส่งเสริมการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ซึ่งจังหวัด เชียงใหม่เป็นจังหวัดขนาดใหญ่แบ่งการปกครองออกเป็น 25 อำเภอ มีวัดที่มีพระภิกษุอยู่จำพรรษา (วัด/สำนักสงฆ์) จำนวน 1,469 วัด ที่พักสงฆ์ จำนวน 639 วัด และมีวัดร้าง จำนวน 1,053 วัด (สำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดเชียงใหม่, 2567: ออนไลน์) ซึ่งภารกิจหน้าที่ของสำนักงาน พระพุทธศาสนาจังหวัดเชียงใหม่มีปริมาณมาก ทั้งงานในหน้าที่หลักและการสนองงานคณะสงฆ์ ซึ่ง ทำงานทั้งวันทำงานปกติและวันหยุดราชการ ดังนั้นจึงต้องอาศัยความร่วมมือร่วมใจความสามัคคีจากบุคลากรทุกคนเพื่อที่จะทำให้งานสำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดี

ดังนั้น การปรับใช้หลักอุปทานิยธรรมในการบริหารจัดการสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัด เชียงใหม่ จึงเป็นหลักธรรมที่ทำให้เกิดความเจริญทั้งส่วนตนและส่วนรวมหรือหลักปฏิบัติที่นำความสุข ความเจริญมาสู่หมู่คณะ เน้นความรับผิดชอบต่อส่วนรวมและการเคารพนับถือซึ่งกันและกัน เพื่อให้ ระบบการบริหารงานในองค์กรเกิดองค์ความรู้ใหม่ในการทำงาน เพราะหากหน่วยงานใด มีบุคลากรที่

มีความรู้ ความสามารถและประกอบด้วยคุณธรรมย่อมทำให้การปฏิบัติงานมีประสิทธิภาพสูง (พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต), 2546: 18)

เนื้อหา

1. แนวคิดและความหมายของการบริหารและการบริหารจัดการ

พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต) (2559 : 2-3) กล่าวว่า การบริหาร หมายถึง ศิลปะแห่งการทำงานให้สำเร็จโดยอาศัยคนอื่น ซึ่งนักบริหารมีหน้าที่ในการวางแผน จัดองค์กรอำนวยการ และควบคุมทรัพยากรบุคคลและทรัพยากรอื่นๆ ให้ดำเนินงานไปในทิศทางเดียวกันเพื่อบรรลุเป้าหมายที่วางไว้ หน้าที่ของนักบริหารมีอยู่ 5 ประการ คือ การวางแผน (Planning) การจัดการ (Organizing) การแต่งตั้งบุคลากร (Staffing) การอำนวยการ (Directing) และการควบคุม (Controlling) การบริหารในพระพุทธศาสนา เริ่มมีขึ้นเป็นรูปธรรมสองเดือนนับจากวันที่พระพุทธเจ้าตรัสรู้ นั่นคือ ในวันอาสาฬหบูชา เมื่อพระพุทธเจ้าทรงแสดงพระธรรมเทศนาเป็นครั้งแรกแก่พระปัญจวัคคีย์ซึ่งทำให้เกิดพระสังฆรัตนะขึ้น เมื่อมีพระสังฆรัตนะเป็นสมาชิกใหม่เกิดขึ้นในพระพุทธศาสนา อย่างนี้พระพุทธเจ้าก็ต้องบริหารคณะสงฆ์

พระมหาภูติชัย วชิรเมธี (2550 : 25-32) ได้ให้ความหมายไว้ว่า ผู้บริหารงานที่ดีจะต้องมีวิธีการ บริหารงานที่จะทำให้ชนะใจลูกน้อง ธรรมะสำหรับผู้บริหารงาน คือ จะต้องมีความหนักแน่น มั่นคงและสามารถเป็นเสาหลักในการสร้างความเชื่อมั่นให้แก่ลูกน้องได้ มีความสามารถในการแบ่งงานให้ลูกน้องทำตามความชำนาญของแต่ละบุคคลและรู้จักกระจายอำนาจให้แก่ลูกน้องได้ ช่วยแบ่งเบาภาระของตนเอง ดังนั้นผู้บริหารงานที่ดีจึงเป็นผู้ที่คอยดูแลภาพรวมในการทำงาน ของบุคคลในองค์กร

จันทร์ธานี สงวนนาม ได้ให้ความหมายไว้ว่า การบริหารเป็นทั้งศาสตร์และศิลป์เป็น สาขาวิชาที่มีการจัดระเบียบอย่างมีระบบ คือมีหลักการ กฎเกณฑ์ และทฤษฎี ที่ฟังเชื่อถือได้ อันเกิดจากการค้นคว้าเชิงวิทยาศาสตร์ เพื่อประโยชน์ในการบริหารงานโดยลักษณะเช่นนี้ การบริหารจึงเป็นศาสตร์ (Science) ซึ่งเป็นศาสตร์ทางสังคม ที่อยู่กลุ่มเดียวกับวิชาจิตวิทยา สังคมวิทยา และรัฐศาสตร์ แต่ถ้าพิจารณาการบริหารในลักษณะของการปฏิบัติที่ต้องอาศัยความรู้ ความสามารถ ประสบการณ์ และทักษะของผู้บริหารแต่ละคนที่จะทำงานให้บรรลุเป้าหมาย ซึ่งเป็นการประยุกต์เอาความรู้ หลักการ และทฤษฎีไปปรับใช้ในการปฏิบัติงานเพื่อให้เหมาะสมกับ สถานการณ์ และสิ่งแวดล้อมแล้ว การบริหารก็จะมีลักษณะเป็นศิลป์ (Arts) (ธิดารัตน์ ศิลาวรรณโณ, 2553 : 13-14)

พระราชญาณวิสิฐ (2548 : 26) ได้ให้ความหมายไว้ว่า การบริหาร หมายถึง การปกครอง (Government) การดูแลรักษาหมู่คณะและการดำเนินงานหรือจัดการงาน (Management) กิจกรรมต่างๆ ของหมู่คณะ หรือองค์กรต่างๆ ให้ได้ บรรลุผลสำเร็จลุล่วงตามนโยบาย (Policy) และวัตถุประสงค์ (Purpose/Objective) ขององค์กรนั้นๆ ด้วยดีมีประสิทธิภาพ (Efficiency) และการบริหารหมู่คณะ คือ การปกครองดูแล ตลอดทั้งแนะนำ สั่งสอนอบรม พระภิกษุสามเณรและคฤหัสถ์ ที่มีอยู่หรือพำนักอาศัยอยู่ในวัดให้ประพฤติอยู่ในพระธรรม วินัย และตามกฎหมายของบ้านเมือง กฎข้อบังคับ ระเบียบ คำสั่ง และการประกาศของมหาเถรสมาคม

ธงชัย วงศ์ชัยสุวรรณ (2540 : 3-4) ได้ให้ความหมายไว้ว่า การบริหาร เป็นกระบวนการของการแสวงหา และการผสมผสานทรัพยากรที่สำคัญ 3 ประการ คือ มนุษย์ การเงิน และทรัพยากรด้านกายภาพ เพื่อที่จะได้บรรลุเป้าหมายหลักขององค์การ ในการผลิตสินค้าหรือบริการ ซึ่งเป็นที่ปรารถนาของสังคม การบริหารโดยสรุปคือ

1. การทำงานอย่างใดอย่างหนึ่งให้สำเร็จโดยลำพังคนเดียวไม่ใช่การบริหารหรือการจัดการ การบริหารหรือการจัดการเกิดขึ้นในบริบทของกลุ่ม โดยอย่างน้อยที่สุดกลุ่มนั้นจะต้องมีจำนวนสมาชิกตั้งแต่ 2 คนขึ้นไป

2. กลุ่มบุคคลดังกล่าวจะต้องมีเป้าหมาย หรือวัตถุประสงค์ร่วมกันและผู้จัดการจะมีบทบาทในการชี้แนะให้แนวทางในการกำหนดเป้าหมายของกลุ่ม หรือเป็นผู้ที่กำหนดเป้าหมาย ของกลุ่มเอง ในกรณีที่เป้าหมายของกลุ่มมิได้กำหนดขึ้นมาจากภายนอก หรือจากหน่วยงานระดับเหนือขึ้นไป

3. การจัดการเป็นงานด้านสมอง ใช้ความคิด ปฏิภาณ และการตัดสินใจ เพื่อสร้าง เงื่อนไข และรักษาไว้ซึ่งเงื่อนไขสำหรับการบรรลุเป้าหมายของกลุ่ม

ประธาน คงฤทธิศึกษากร (2539 : 17) ได้ให้ความหมายไว้ว่า การบริหาร คือ การทำงานให้บรรลุวัตถุประสงค์ขององค์การโดยมีหลักการดังนี้ 1. ต้องมีองค์การ (Organization) และองค์การนั้นต้องมีการกำหนดวัตถุประสงค์ (Objective) อันแน่ชัด 2. ต้องมีคนทำงานร่วมกัน คนเป็นส่วนสำคัญในการบริหารหรือการทำงาน 3. ต้องมีทรัพยากรในการบริหาร ซึ่งนอกจากคน (Man) แล้วจะต้องมีทรัพยากร อื่นๆ ที่สำคัญได้แก่ เงิน (Money) วัสดุ (Material) ในการทำงาน 4. ต้องมีการจัดการในการบริหารหรือการทำงานเพื่อให้การทำงานเป็นไปโดยราบรื่นและบรรลุวัตถุประสงค์

กล่าวโดยสรุป การบริหารเป็นทั้งศาสตร์และศิลป์ เป็นศิลปะแห่งการทำงานให้สำเร็จโดยอาศัยคนอื่น ซึ่งผู้บริหารมีหน้าที่ในการวางแผน จัดการองค์กร อำนวยการและควบคุมทรัพยากรบุคคลและทรัพยากรอื่น ๆ ให้ดำเนินงานไปในทิศทางเดียวกันเพื่อบรรลุเป้าหมายที่วางไว้ และทักษะของผู้บริหารที่จะทำงานให้บรรลุเป้าหมายจะต้องประยุกต์เอาความรู้ หลักการและทฤษฎีไปปรับใช้ในการปฏิบัติงานเพื่อให้เหมาะสมกับ สถานการณ์ และสิ่งแวดล้อม

2. แนวคิดที่เกี่ยวข้องกับการบริหาร

พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต) (2549 : 3-9) กล่าวถึง การบริหารเป็นวิธีการทำให้งานสำเร็จโดยอาศัยผู้อื่น (Getting things done through other people) และกล่าวว่าหน้าที่ของผู้บริหารเป็นกรอบในการพิจารณาของผู้บริหารให้สำเร็จ มี 5 ประการ ตามคำย่อภาษาอังกฤษ ว่า “POSDC” ดังนี้ คือ

1) P คือ Planning หมายถึง การวางแผน เป็นการกำหนดแนวทางในการดำเนินงานเพื่อความสำเร็จที่จะตามมาในอนาคต ผู้บริหารที่ดีต้องมีวิสัยทัศน์ที่กว้างไกลเพื่อกำหนดทิศทางขององค์กร

2) O คือ Organizing หมายถึง การจัดองค์กร เป็นการกำหนดโครงสร้าง ความสัมพันธ์ของสมาชิกและสายบังคับบัญชาภายในองค์กร มีการแบ่งงานกันทำและการกระจายอำนาจ

3) S คือ Staffing หมายถึง งานบุคลากร เป็นการสรรหาบุคลากรใหม่ การพัฒนา บุคลากร และการใช้คนให้เหมาะสมกับงาน

4) D คือ Directing หมายถึง การอำนวยความสะดวก เป็นการสื่อสารเพื่อให้เกิดการดำเนินการตามแผน ผู้บริหารต้องมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีและต้องมีภาวะผู้นำ

5) C คือ Controlling หมายถึง การกำกับดูแล เป็นการควบคุมคุณภาพของการปฏิบัติงานภายในองค์กร รวมทั้งกระบวนการแก้ปัญหาภายในองค์กร

หลักการการจัดการ POSDC ถือเป็นหนึ่งในหลักการที่นิยมนำมาใช้กับการบริหารจัดการองค์กร ซึ่งเป็นหลักการบริหารที่มีประสิทธิภาพต่อการนำไปบริหารจัดการองค์กรอย่างยิ่ง เป็นกระบวนการวางแผนงานทั้งระบบ การควบคุมงานเพื่อให้การปฏิบัติงานดำเนินไปตามแผนและระยะเวลาที่กำหนด ทำให้เกิดประสิทธิภาพในการทำงาน และศักยภาพในองค์กรได้เป็นอย่างดี ส่งผลให้บรรลุวัตถุประสงค์ หรือ เป้าหมายขององค์กร

3. หลักการบริหารทางพุทธศาสนา

หลักการสำคัญของพระพุทธศาสนา คือ การเพียรพยายามขัดเกลาจิตตนด้วยการเพิ่มปัญญาวิชา อันเป็นตัวความรู้ให้สามารถบริหารตนได้มากพอที่จะเข้าไปมีส่วนในการบริหารคนอื่น จากคนหนึ่งไปถึงหลายๆ คน จนถึงบริหารองค์กรต่าง ๆ ถ้ามองในแง่ของความจริงแล้ว การบริหารทุกอย่างต้องเริ่มที่การบริหารตนมาก่อนทั้งนั้น การบริหารองค์กรจึงเป็นผลสืบเนื่องมาจากคนเป็นจำนวนมากที่ฝึกปรือกันมาในด้านต่าง ๆ จนเกิดความรู้ ความคิด ความสามารถ คุณธรรมเหมาะสมที่จะทำงานในฐานะนั้น ๆ การนำหลักที่พระพุทธเจ้าได้ทรงตรัสเกี่ยวกับการบริหารงานทุกระดับ ผู้บริหารที่จะบริหารงานสำเร็จลุล่วงได้ต้องมีคุณลักษณะ 3 ประการ คือ (พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต), 2548 : 38)

1) จักขุมา มีปัญญามองไกล ต้องมีความชำนาญในการใช้ความคิด การเป็นนักบริหารทั่วไปต้อง สามารถวางแผนและฉลาดในการใช้คน ตรงกับคำว่า Conceptual Skill คือ ความชำนาญในการใช้ความคิด

2) วิตุโร มีการจัดการธุระได้ดี ต้องมีความชำนาญด้านเทคนิค จัดการธุระได้ดีมีความเชี่ยวชาญเฉพาะด้าน ตรงกับคำว่า Technical Skill คือ ความชำนาญด้านเทคนิค

3) นิสสยสัมปันโน มีการพึ่งพาอาศัยคนอื่นได้ ต้องมีความชำนาญด้านมนุษยสัมพันธ์ ตรงกับคำว่า Human Relation Skill คือ ความชำนาญด้านมนุษยสัมพันธ์

สรุปได้ว่า หลักการบริหารทางพระพุทธศาสนา คือการนำเอาหลักธรรมคำสอนของพระสัมมาสัมพุทธเจ้ามาปฏิบัติ ในการจัดการบริหารองค์กร การบริหารงานตามแนวพุทธธรรมก็เป็นอีกแนวทางที่มีส่วนสำคัญในการขับเคลื่อนการบริหารงานให้เกิดความเป็นธรรม และพัฒนาได้อย่างยั่งยืน ธรรมะกับผู้บริหารจึงเป็นสิ่งที่ไม่อาจแยกจากกันได้ ถ้าผู้บริหารไม่มีศักยภาพที่จะบริหาร เพราะขาดหัวใจคือธรรมะ ถึงใช้อำนาจบริหารก็ไม่มีคนทำตาม ดังนั้น ธรรมะในการบริหาร จึงเป็นสิ่งที่จำเป็นขาดไม่ได้ (พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต), 2549 : 96)

4. แนวคิดเกี่ยวกับหลักอภิธานิยธรรม 7

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตฺโต) (2546 : 211-212) ได้กล่าวถึง อภิธานิยธรรม 7 ของกษัตริย์วัชชีหรือ วัชชีอภิธานิยธรรม 7 เป็นธรรมอันไม่เป็นที่ตั้งแห่งความเสื่อม เป็นไปเพื่อความเจริญฝ่ายเดียวสำหรับหมู่ชนหรือผู้บริหารบ้านเมือง ได้แก่

1. หมั่นประชุมกันเนื่องนิตย์

2. พร้อมเพรียงกันประชุม พร้อมเพรียงกันเลิกประชุม พร้อมเพรียงกันทำกิจที่พึงทำ ข้อนี้แปลอีกอย่างหนึ่งว่า พร้อมเพรียงกันลุกขึ้นป้องกันบ้านเมืองพร้อมเพรียงกันทำกิจทั้งหลาย

3. ไม่บัญญัติสิ่งที่มีได้บัญญัติไว้ (อันขัดต่อหลักการเดิม) ไม่ล้มล้างสิ่งที่บัญญัติไว้ (ตามหลักการเดิม) ถือปฏิบัติมั่นตามวัชศีธรรม (หลักการ) ตามที่วางไว้เดิม

4. ท่านเหล่าใดเป็นผู้ใหญ่ในชนชาววัชชี เคารพนับถือท่านเหล่านั้นเห็นถ้อยคำของท่านว่าเป็นสิ่งอันควรรับฟัง

5. บรรดาภคสตรีกุลกุมารีทั้งหลาย ให้อยู่ดีโดยมิถูกข่มเหง หรืออดคร่ำครวญใจ

6. เคารพสักการะบูชาเจดีย์ (ปูชนียสถานและปูชนียวัตถุ ตลอดถึงอนุสาวรีย์ต่าง ๆ) ของวัชชี (ประจำชาติ) ทั้งภายในและภายนอก ไม่ปล่อยให้ธรรมิกพลีที่เคยให้เคยทำแก่เจดีย์เหล่านั้นเสื่อมทรามไป

7. จัดให้ความอารักขา ค้ำครอง ป้องกัน อันชอบธรรม แก่พระอรหันต์ทั้งหลาย (ในที่นี้กินความกว้าง หมายถึงบรรพชิตผู้ดำรงธรรมเป็นหลักใจของประชาชนทั่วไป) ตั้งใจว่าขอพระอรหันต์ทั้งหลายที่ยังมิได้มา พึงมาสู่แคว้นแคว้นที่มาแล้วพึงอยู่ในแคว้นแคว้นโดยผาสุก

พระธรรมปิฎก (ประยุทธ์ ปยุตโต) (2546 : 238) ได้อธิบายเสริมความว่า อปริหานิยธรรม คือธรรมไม่เป็นที่ตั้งแห่งความเสื่อม ธรรมที่ทำให้ไม่เสื่อม เป็นไปเพื่อความเจริญฝ่ายเดียว มี 7 อย่างที่ตรัสสำหรับภิกษุ (ภิกษุอปริหานิยธรรม) ยกมาแสดงหมวดหนึ่ง ดังนี้

1. หมั่นประชุมกันเนื่องนิตย์

2. เมื่อประชุมก็พร้อมเพรียงกันประชุม เมื่อเลิกประชุมก็พร้อมเพรียงกันเลิก และพร้อมเพรียงช่วยกันทำกิจที่สงฆ์จะต้องทำ

3. ไม่บัญญัติสิ่งที่พระพุทธเจ้าไม่บัญญัติขึ้น ไม่ถอนสิ่งที่พระองค์บัญญัติไว้แล้วสมาทานศึกษาอยู่ในสิกขาบทตามที่พระองค์ทรงบัญญัติไว้

4. ภิกษุเหล่าใด เป็นผู้ใหญ่เป็นประธานในสงฆ์ เคารพนับถือภิกษุเหล่านั้น เชื่อฟังถ้อยคำของท่าน

5. ไม่ลู่อานาจแก่ความอยากที่เกิดขึ้น

6. ยินดีในเสนาสนะป่า

7. ตั้งใจอยู่ว่า เพื่อนภิกษุสามเณรซึ่งเป็นผู้มีศีล ซึ่งยังไม่มาสู่อาวาส ขอให้มา ที่มาแล้วขอให้ อยู่เป็นสุข

พระทวิป กุลยาณธมโม (เล็กบัณฑิตย) (2552 : 92-93) ได้ให้แนวความคิดเกี่ยวกับหลักปริหานิยธรรมว่า เป็นที่ตั้งแห่งความไม่เสื่อม 7 ประการ ซึ่งธรรมทั้ง 7 ประการนี้เป็นเพื่อความเจริญทั้งฝ่ายบ้านเมืองและสงฆ์

ก. ฝ่ายบ้านเมือง

1. หมั่นประชุมกันเนื่องนิตย์การอยู่ร่วมกัน การทำงานร่วมกันของคนในสังคม จะต้องมีการพบปะ ประชุมปรึกษาหารือกันสม่ำเสมอ เพื่อแก้ไขปัญหาและแลกเปลี่ยนความคิดเห็น ซึ่งกันและกัน ยอมรับในเหตุผลที่ถูกต้องที่เป็นประโยชน์เพื่อความเข้าใจที่ดีต่อกันของคนใน สังคมซึ่งความเจริญไม่เกิดความเสื่อมในทุกกรณีเช่น ในครอบครัว พ่อ แม่ ลูก มีอะไรพูดกันปรึกษา กัน ลูกก็จะอบอุ่น

ปัญหาถูกไปติดยาเสพติดก็จะไม่เกิดขึ้น ในสถานที่ทำงาน หัวหน้ามีการประชุม ปรึกษากับผู้ร่วมงาน ทุกครั้ง งานก็จะราบรื่น หากมีข้อผิดพลาด ทุกคนก็จะยอมรับในสิ่งที่เกิดขึ้น

2. พร้อมเพรียงกันประชุม เลิกประชุมและกระทำกิจที่ควรทำ เพื่อให้เกิดความ ยุติธรรมเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของหมู่คนที่อยู่ร่วมกัน ไม่กินแหนงแคลงใจกัน จะทำงานอะไรก็ สำเร็จได้เช่นในครอบครัวมีอะไรปรึกษากันก็ต้องอยู่พร้อม ๆ กัน เพื่อทุกคนจะได้ยอมรับในสิ่ง ที่จะทำลงไปด้วยความเต็มใจจะทำลงไปด้วยความเต็มใจ

3. ไม่บัญญัติสิ่งที่ยังไม่ได้บัญญัติและไม่เลิกล้มสิ่งที่บัญญัติไว้แล้ว เช่น บ้านเมือง จะสงบสุขได้ทุกคนจะต้องบัญญัติและไม่ล้มเลิก ระเบียบกฎเกณฑ์ต่าง ๆ ของคณะและสังคมตาม ความพอใจของตนหรือของกลุ่มโดยไม่คำนึงถึงความถูกต้อง ตัวอย่าง เช่น นักเรียนจะต้องแต่ง เครื่องแบบของโรงเรียนเพื่อความเรียบร้อยเรียบร้อย จะแต่งกายตามใจตนเองไม่ได้

4. เคารพนับถือผู้ใหญ่การเคารพและรับฟังคำสั่งสอนของผู้ใหญ่ถือว่าเป็นสิ่งที่ดี เพราะผู้ใหญ่เกิดก่อน ผ่านประสบการณ์มากกว่า ประกอบกับการอยู่ร่วมกันในสังคมต้องมีผู้นำ ถ้าเราให้การเคารพและเชื่อฟังผู้นำ สังคมก็จะไม่วุ่นวาย เช่น ถ้าลูกเชื่อฟัง พ่อ แม่ ก็จะเป็นคนดีได้ เพราะไม่มีพ่อแม่คนไหน อยากรให้ลูกตนเองชั่ว

5. ไม่ข่มเหงล่วงเกินสตรี สตรีถือว่าเป็นเพศแม่ เป็นเพศที่อ่อนแอ บุรุษควรให้ เกียรติให้การยกย่อง ปกป้องไม่ให้ใครละเมิดสิทธิหรือข่มเหงรังแก ถ้าสังคมใด ๆ ผู้หญิงถูกดูถูกร่ำ ข่มขืนมากขึ้น ความเสื่อมก็จะเกิดกับสังคมนั้น

6. สักการเคารพเจดีย์หมายถึงการให้ความเคารพและปกป้องรักษาปูชนียสถานที่ สำคัญในศาสนา เพื่อจะเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจของกลุ่มคนในหมู่คณะที่อยู่ร่วมกันและระลึกถึงกัน เช่นการเคารพพระปฐมเจดีย์

7. ให้การอารักขา คຸ້ມครอง อันชอบธรรมแก่พระอรหันต์คือการคຸ້ມครองบรรพชิต ซึ่งเป็นผู้สืบทอดพระพุทธศาสนาให้คงอยู่ตลอดไป เช่นการทำบุญด้วยปัจจัย 4 เป็นต้น

ข. ฝ่ายสงฆ์

1. หมั่นประชุมกันเนื่องเนติย์ในกิจของสงฆ์ที่ต้องทำร่วมกันไม่ว่าเรื่องเล็กหรือใหญ่ เช่น การทำอุโบสถสังฆกรรม

2. พร้อมเพรียงกันประชุม เลิกประชุมและทำกิจที่สงฆ์ต้องทำการประชุมถือว่าเป็นกิจที่สงฆ์ต้องทำร่วมกัน แต่การที่จะให้สงฆ์ทุกรูปยอมรับซึ่งกันและกัน เพื่อความสามัคคีก็ต้องอาศัยความพร้อมเพรียงกันทุก ๆ ครั้ง เช่น การทำพิธีกรรมในงานมงคลนิยมใช้พระสงฆ์ 9 รูป ก็ต้องมาพร้อมกันจึงจะทำพิธีกรรมได้

3. ไม่บัญญัติในสิ่งที่พระพุทธเจ้าไม่ทรงบัญญัติไม่เลิกล้มสิ่งที่พระองค์บัญญัติไว้ถือว่าเป็นสิกขาบทที่พระพุทธเจ้าบัญญัติไว้เปรียบเสมือนรัฐธรรมนูญที่พระสงฆ์จะต้องปฏิบัติตาม

4. เคารพนับถือและรับฟังถ้อยคำของภิกษุผู้ใหญ่ ในการปกครองของพระสงฆ์จะให้อำนาจแก่ผู้ที่มีความสามารถตามบรรดาศักดิ์เช่น ภิกษุผู้ใหญ่สังฆบิดร สังฆปริณายก ภิกษุทุกรูปจะต้องปฏิบัติตามลำดับขั้นเพื่อความเรียบร้อยเรียบร้อย

5. ไม่ลู่อำนาจแก่ความอยากที่เกิดขึ้น เพราะพระสงฆ์ตัดแล้วซึ่งกิเลสตัณหา ความอยากมีอยากได้จะต้องไม่เกิดขึ้น จึงจะเป็นที่ยกย่องของคนทั่วไป

6. ยินดีในเสนาสนะอันควร คือ พระสงฆ์ต้องมีชีวิตเรียบง่าย มุ่งแสวงหาธรรมเพื่อเผยแผ่ให้กับผู้อื่น

7. ตั้งใจอยู่ว่า เพื่อนภิกษุสามเณร เป็นผู้มีศีล ซึ่งยังไม่มาสู่อาวาสาขอให้มา ที่มาแล้วขอให้อยู่เป็นสุข คือ พระสงฆ์ต้องใจกว้างยินดีต้อนรับสมาชิกใหม่และมีความปรารถนาดีต่อสมาชิกเก่า เพื่อสังคมสงฆ์จะได้ไม่เกิดความเสื่อม

กล่าวโดยสรุปปธานียธรรม 7 เป็นธรรมอันไม่เป็นที่ตั้งแห่งความเสื่อม เป็นไปเพื่อความเจริญฝ่ายเดียว สำหรับหมู่ชนหรือผู้บริหารบ้านเมือง เป็นหลักในการปกครองทั้งในระดับชุมชนไปจนถึงระดับประเทศชาติ เพราะทุกหน่วยงาน องค์กร ไม่ว่าจะเล็กหรือใหญ่สามารถนำหลักปธานียธรรมไปประยุกต์ใช้ได้ คุณธรรมแต่ละข้อเป็นเหตุให้เกิดความสามัคคีในหมู่คณะ ส่งเสริมคุณภาพในการบริหารการปกครอง และทำให้เกิด ความสุขความเจริญในหลาย ๆ ด้าน ให้การช่วยเหลือซึ่งกันและกัน มีความเคารพนับถือกัน และก่อให้เกิดประโยชน์ต่อการพัฒนาองค์กร

5. การนำหลักปธานียธรรมมาใช้ในการบริหารองค์กร

พระมหาโสภณ กิตติโสภโณ (2562 : 25-30) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การประยุกต์ใช้หลักปธานียธรรมในการบริหารขององค์การบริหารส่วนตำบลโคกมน อำเภอหน้าหนาว จังหวัดเพชรบูรณ์” ผลการศึกษาพบว่าสามารถเพิ่มประสิทธิภาพในการบริหารตามพันธกิจขององค์กรได้เป็นอย่างมาก เพราะหลักปธานียธรรมนั้น เมื่อประยุกต์ใช้ทั้ง 7 ประการก็จะส่งผลป้องกันไม่ให้องค์กร เสื่อมถอย เป็นไปแต่ความเจริญ การประชุมกันบ่อย ๆ และพร้อมเพียงกันประชุม เพื่อการวางแผนในการทำงาน ให้งานเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ การเคารพสิทธิสตรี การยึดมั่นในกฎระเบียบ เคารพความเชื่อ ความคิด เป็นการบริหารงานด้วยความเสมอภาค ลดผลกระทบต่าง ๆ ภายในองค์กร การอารักขา ปกป้อง การดำเนินงานบนความปลอดภัย และสร้างขวัญกำลังใจ ให้กับบุคลากร เชื้อฟังคำสั่งรวมไปถึงฟังคำแนะนำจากผู้ใหญ่ทำความเข้าใจในคำสั่งการดำเนินงาน และหน้าที่ แสวงหาความรู้เพื่อพัฒนาประสิทธิภาพในการดำเนินงานต่อไป

พระศตวรรษ กิตติปาโล (บุญกมล) (2564 : 238) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “ศึกษาวิเคราะห์การปกครองตามหลักปธานียธรรมกับการสร้างความสามัคคีปรองดอง” ผลการศึกษาพบว่า สำหรับคฤหัสถ์หากนำหลักปธานียธรรมมาสร้างเครื่องมือเพื่อให้เกิดความสามัคคีต้องนำหลักปธานียธรรมไปบูรณาการเข้าไปในขั้นตอนของกระบวนการบริหารในชุมชนสังคมหรือองค์กรนั้นๆ เพื่อพัฒนาการบริหารงานขององค์กร จะทำให้เกิดความพร้อมเพรียงเป็นอันเดียวกัน การบริหารงานก็จะง่ายขึ้น ไม่ยุ่งยากสลับซับซ้อน มีแนวทางหรือเป้าหมายที่ชัดเจนที่ตรงกันโดยการยอมรับแบบประชาธิปไตยคือจาก เสียงข้างมาก จะทำให้เกิดการมีส่วนร่วมและทุกคนก็เห็นความสำคัญที่ตัวเองมี และเป็นความสุขความพอใจในสิ่งที่ตัวเองได้รับหน้าที่นั้น ๆ ความสามัคคีในหมู่คณะก็จะเกิดขึ้นสามารถนำมาบูรณาการเข้ากับการบริหารงานทั้งในด้านการบริหารจัดการบุคลากร การประสานงาน และการจัดการองค์กร โดยร่วมแรงร่วมใจกัน เป็นต้น สำหรับพระภิกษุสงฆ์วิธีนำหลักปธานียธรรมมาใช้ เช่น ในกิจของสงฆ์ที่ต้องทำร่วมกันไม่ว่าเล็กหรือ ใหญ่ การดำเนินงานในด้านต่าง ๆ ของพระพุทธศาสนา การทำอุโบสถกรรม การทำวัตรสวดมนต์เช้า-เย็น การออกกรับบิณฑบาต โดยพร้อมเพรียง แม้แต่การกวาดบริเวณวัด การฉันทน้ำปานะ และกิจกรรมอื่นๆ ฉะนั้น การร่วมกันทำกิจวัตร

หรือกิจกรรมของสงฆ์สามารถนำหลักอปริหานิยธรรมมาประยุกต์ใช้ได้เลยเพื่อประโยชน์สูงสุดของคณะ

ประยงค์ พรหมมา (2556 : 1-201) ได้ทำการวิจัยเรื่อง“การบริหารงานตามหลักอปริหานิยธรรมขององค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่น” ผลการศึกษาพบว่า ผู้ตอบแบบสอบถาม ส่วนใหญ่เป็นเพศชายมีอายุตั้งแต่ 40-49 ปี มีระดับการศึกษาอยู่ในระดับปริญญาตรี อยู่ในภาคส่วนราชการ พนักงานมีความคิดเห็นต่อการบริหารงานตามหลักอปริหานิยธรรม อยู่ในระดับมากที่สุด (X= 4.56) โดยเฉลี่ยจากมากไปหาน้อยตามลำดับ คือ ด้านการเคารพเชื่อฟังผู้บังคับบัญชา, ด้านการให้เกียรติและคุ้มครองสิทธิสตรี,ด้านการส่งเสริมและรักชาววัฒนธรรมประเพณีอันดีงาม, ด้านการอารักขาคุ้มครองปกป้องอันชอบ, ด้านการพร้อมเพียงกันประชุม, ด้านการประชุมกันเนื่องนิยต์ และด้านการไม่บัญญัติหรือไม่ล้มเลิกข้อบัญญัติตามอำเภอใจ ตามลำดับ แนวทางในการบริหารงานองค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่น พบว่า ควรมีการเสริมสร้างความรู้ความเข้าใจแก่พนักงาน ในด้านการนำอปริหานิยธรรม 7 มาใช้กับการทำงานให้มากยิ่งขึ้น, ควรส่งเสริมให้มีการทำงานเพื่อประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าประโยชน์ส่วนตนไม่แสวงหาผลประโยชน์จากตำแหน่งหน้าที่การงาน, ควรคัดสรรบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถตรงตามลักษณะของงาน, ควรส่งเสริมและสนับสนุนให้พนักงานได้มีโอกาสพัฒนาความรู้ความสามารถในการทำงานทั้งในองค์กร และนอกองค์กรมากยิ่งขึ้น และควรสร้างบรรยากาศพัฒนาสภาพแวดล้อมในการทำงานให้เอื้อต่อการทำงาน ตลอดจนการพัฒนาการจัดกิจกรรมขององค์การให้มีความทันสมัยและให้น่าสนใจยิ่งขึ้น

กล่าวโดยสรุปการนำหลักอปริหานิยธรรมมาใช้ในการบริหารจัดการองค์กร สามารถเพิ่มประสิทธิภาพในการบริหารงานตามพันธกิจขององค์กรได้เป็นอย่างมาก เพราะหลักอปริหานิยธรรมนั้น เมื่อประยุกต์ใช้ทั้ง 7 ประการก็จะส่งผลป้องกันไม่ให้องค์กรเสื่อมถอยเป็นไปแต่ความเจริญ สร้างความสามัคคีในองค์กร หล่อหลอมให้คนในองค์กรเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ก่อให้เกิดพลังในการสร้างสรรค์สิ่งต่าง ๆ และทุกคนมีความพร้อมกาย พร้อมใจ มีจุดมุ่งหมายที่จะปฏิบัติงานให้สำเร็จ

6. แนวทางการนำหลักอปริหานิยธรรมมาใช้ในการบริหารสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดเชียงใหม่

สำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดเชียงใหม่ มีบุคลากรจำนวนทั้งหมด 21 คน ประกอบไปด้วย ผู้อำนวยการสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดเชียงใหม่ ผู้อำนวยการกลุ่มงานและกิจการคณะสงฆ์ ผู้อำนวยการกลุ่มส่งเสริมและกิจการพิเศษ นักวิชาการศาสนาชำนาญการ 8 คน นักวิชาการศาสนาปฏิบัติการ 7 คน และลูกจ้างเหมาบริการ 3 คน ภายใต้การบริหารงานของผู้อำนวยการสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดเชียงใหม่ มีภารกิจหลักในการดำเนินงานสนองงานคณะสงฆ์และรัฐ โดยให้การส่งเสริม ดูแล รักษา และทำนุบำรุงศาสนสถานและศาสนวัตถุทางพระพุทธศาสนา พัฒนาพุทธมณฑลให้เป็นศูนย์กลางทางพระพุทธศาสนา สนับสนุนและส่งเสริมการเผยแผ่พระพุทธศาสนา รวมทั้งดูแล รักษา และจัดการวัดร้างและศาสนสมบัติกลางในจังหวัดเชียงใหม่ เนื่องจากจังหวัดเชียงใหม่ เป็นจังหวัดขนาดใหญ่ แบ่งเขตการปกครองออกเป็น 25 อำเภอ มีจำนวนพระภิกษุ 5,950 รูป และสามเณร 3,872 รูป รวมจำนวนทั้งหมด 9,822 รูป มีวัดที่มีพระภิกษุอยู่จำพรรษา (วัด/สำนักสงฆ์) จำนวน 1,469 วัดที่พักสงฆ์ จำนวน 639 วัด และมีวัดร้าง จำนวน 1,053 วัด (สำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดเชียงใหม่, 2567 : ออนไลน์)

เพื่อให้เป็นอีกแนวทางหนึ่งในการบริหารงานองค์กร จึงได้นำหลักการบริหารนิยธรรม 7 ประการมาประยุกต์ใช้ในการบริหารงานจัดการสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดเชียงใหม่ เป็นการบริหารจัดการแนวพุทธเป็นความพยายามในการนำเอาหลักธรรมทางพระพุทธศาสนามาประยุกต์กับวิชาสมัยใหม่ เพราะพุทธธรรมเป็นนามธรรมสูงกว่าความรู้สมัยใหม่ใด ๆ พุทธธรรมจึงสามารถครอบคลุมทั้งวิทยาศาสตร์และสังคมศาสตร์ได้ทั้งหมด เพื่อให้เป็นแนวทางสำหรับให้ผู้บริหารสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดเชียงใหม่นำไปปรับใช้ในองค์การของตน และหวังว่าจะทำให้เกิดประโยชน์ต่อองค์กรและลดทอนปัญหาที่อาจจะเกิดขึ้นในอนาคตได้ ดังนี้

1. หมั่นประชุมกันเป็นนิตย หมายถึง การประชุมปรึกษาหารือ การพูดคุย ประชุมชี้แจงสั่งการ มอบหมายงานหรือนโยบาย อยู่เป็นประจำ อย่างสม่ำเสมอ เป็นประจำทุกเดือน หรือประชุมย่อย เมื่อมีการกิจสำคัญที่ทางจังหวัดหรือคณะสงฆ์จัดงาน เพื่อชี้แจงสั่งการ มอบหมายงาน ให้แต่ละคนรู้บทบาทหน้าที่ของตนเอง เกิดการวางแผน ควบคุม แลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและเพื่อเตรียมความพร้อมในการจัดงานป้องกันปัญหาและอุปสรรคที่จะเกิดขึ้น ช่วยให้งานออกมาอย่างราบรื่น ถึงแม้หากเกิดข้อผิดพลาด ทุกคนก็พร้อมยอมรับในสิ่งที่เกิดขึ้น

2. การพร้อมเพียงกันประชุม พร้อมเพรียงกันเลิกประชุม หมายถึง การประชุม เลิกประชุม และทำกิจกรรมที่ควรทำโดยพร้อมเพียงกัน อยู่ร่วมประชุมจนครบกำหนดเวลา มีความรับผิดชอบร่วมกัน ดำเนินไปอย่างพร้อมเพรียง เช่น สำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดเชียงใหม่ได้รับมอบหมายภารกิจให้จัดงานเวียนเทียนเนื่องในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนาที่วัด และเมื่อถึงตอนทำงานก็ต้องทำงานของส่วนรวมให้ดี มีความรับผิดชอบร่วมกันและอยู่ปฏิบัติงานจนครบกำหนดเวลาโดยพร้อมเพรียงกัน ไม่ใช่ทิ้งให้เพื่อนร่วมงานทำงานอยู่คนเดียวแล้วหนีกลับก่อน เป็นต้น การร่วมแรงใจกันปฏิบัติงานเช่นนี้ จะทำให้องค์กรเกิดความรักความสามัคคีขึ้นในองค์กร

3. การไม่บัญญัติ หรือไม่ล้มเลิกข้อบัญญัติตามอำเภอใจ หมายถึง การไม่บัญญัติหรือไม่ล้มเลิก ระเบียบกฎเกณฑ์ต่างๆ ขององค์กร หรือกฎระเบียบข้อบังคับอื่นๆ ตามความต้องการของบุคคลใดบุคคลหนึ่ง หรือตามความต้องการของกลุ่มคนใดกลุ่มคนหนึ่ง โดยไม่คำนึงถึงความถูกต้องและชอบธรรม จะต้องถือปฏิบัติมั่นตามหลักการเดิมของหมู่คณะทำตามกฎระเบียบ ตามกติกาคือข้อบังคับ ตามหลักเกณฑ์ของหมู่คณะ เพื่อความเสมอภาคกัน อันเป็นเหตุส่งเสริมให้การบริหารเกิดผลดี มีประสิทธิภาพ ไม่เล่นนอกกฎนอกกติกาเพราะจะกลายเป็นกติกาส่วนตัวที่ไม่ตรงกับกติกาของคนอื่น ซึ่งจะสร้างปัญหาให้เกิดขึ้นตามมาภายหลัง ตัวอย่าง เช่น สำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดเชียงใหม่จะต้องแต่งกายชุดพื้นเมืองเพื่อความเรียบร้อยระเบียบร้อย จะแต่งกายตามใจ ตนเองไม่ได้ข้อนี้สำคัญเพราะพูดถึงวัฒนธรรมขององค์กรว่าสิ่งไหนดีงาม ซึ่งสืบทอดกันมานั้นเป็นสิ่งสำคัญ เพราะนั่นคือสัญลักษณ์ ถือเป็นธรรมาภิบาลอันสำคัญยิ่ง องค์กรนั้นย่อมเข้มแข็งและแกร่งได้นาน

4. การเชื่อฟังและเคารพผู้บังคับบัญชา หมายถึง การปฏิบัติหน้าที่ตามคำสั่งผู้บังคับบัญชาด้วยความซื่อสัตย์ ขยันหมั่นเพียร ความเคารพ เชื่อฟัง และให้เกียรติผู้บังคับบัญชา ให้เหมาะสมตามบทบาทหน้าที่ของตนเองยอมทำให้เกิดทัศนคติที่ดีต่อกัน เช่น ให้ความเคารพและรับฟังความคิดเห็น คำแนะนำของผู้บังคับบัญชา เพราะท่านมีประสบการณ์มายาวนาน มีความรู้ความสามารถในการบริหารงาน ดังนั้นเราต้องให้เกียรติ ให้ความเคารพนับถือ และรับฟังความคิดเห็นของท่านในฐานะที่

เป็นผู้รู้และมีประสบการณ์มาก การอยู่ร่วมกันในหมู่คณะจำเป็นต้องมีผู้นำและ ผู้ตาม เชื่อฟังผู้นำ หมู่คณะสังคมก็จะไม่วุ่นวาย

5. การให้เกียรติ และคุ้มครองสิทธิสตรี หมายถึง การเปิดโอกาสให้สตรีมีส่วนร่วมและบริหาร ภายในองค์กร โดยมีบทบาทหน้าที่ในตำแหน่งต่างๆ ขององค์กร ในสัดส่วนที่ ทัดเทียมกับผู้ชาย และ ได้รับความคุ้มครองโดยชอบธรรมตามกฎหมาย ให้ความเคารพต่อเพศสตรีโดยเฉพาะการให้เกียรติต่อ เพศสตรี เนื่องจากสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดเชียงใหม่มีผู้หญิง 9 คน เป็นเพศที่อ่อนแอ ดังนั้น บุรุษควรให้ความเคารพให้เกียรติ ให้การยกย่อง ปกป้องไม่ให้ใครละเมิดสิทธิหรือข่มเหงรังแกได้ การ ทำร้าย และในที่นี้ยังรวมไปถึง การไม่รับฟังความเห็นของเพศหญิงด้วย (พุทธธรรม 2 : 93-94)

6. สักการเคารพเจดีย์หมายถึงการให้ความเคารพและปกป้องรักษาปูชนียสถานที่สำคัญใน ศาสนา เพื่อจะเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจของกลุ่มคนในหมู่คณะที่อยู่ร่วมกันและระลึกถึงกัน เช่นให้ การเคารพปูชนียสถานที่สำคัญในจังหวัดเชียงใหม่ ซึ่งเป็นศูนย์รวมจิตใจขององค์กร ปลุกเร้าให้เราทำ ความดี เพื่อสร้างความสามัคคีที่ดีต่อกันในองค์กร

7. การอารักขา คุ้มครอง ปกป้อง อันชอบธรรม หมายถึง การคุ้มครอง การปกป้อง และการ ดำรงรักษา พระพุทธศาสนาให้คงอยู่ตลอดไปโดย การทำนุบำรุง พระพุทธศาสนา เช่น สำนักงาน พระพุทธศาสนาจังหวัดเชียงใหม่ถือเป็นหน่วยงานหลักในการจัดกิจกรรมทางพระพุทธศาสนา เพื่อให้ พุทธศาสนิกชนเข้าร่วมกิจกรรมในวันสำคัญทางศาสนา ทำให้เกิดการพัฒนาตนเองทั้งกาย วาจา ใจ และเป็นการสืบทอดการปฏิบัติที่ดีงามในสังคม และเพื่อสืบทอดอายุพระพุทธศาสนา ให้ดำรงอยู่คู่กับ สังคมไทยและสังคมโลกต่อไป

บทสรุป

อุปทานิยธรรมเป็นธรรมที่ทำให้ไม่เสื่อม เกิดความเจริญทั้งส่วนตนและส่วนรวม นำความสุข ความเจริญมาสู่หมู่คณะฝ่ายเดียว เป็นหลักธรรมที่เน้นความรับผิดชอบต่อส่วนรวม ก่อเกิดเป็นความ สามัคคีของหมู่คณะ และการเคารพนับถือซึ่งกันและกัน “การบริหาร” คือการทำงานให้ประสบ ผลสำเร็จ โดยอาศัยความร่วมมือร่วมใจของคนในหน่วยงานนั้น ๆ ช่วยกันทำ ผู้บริหารจำเป็นต้องใช้ ทั้งศาสตร์และศิลป์ หมายถึง การนำความรู้ที่เป็นศาสตร์ มาประมวลใช้ให้ผสมกลมกลืนกันในการ ติดต่อกับผู้อื่นอย่างมีศิลป์ซึ่งความสามารถดังกล่าวเป็นเรื่องเฉพาะตัวของบุคคล ซึ่งเป็นผลมาจาก สติปัญญา ประสบการณ์ และความรู้ ที่จะนำมาบูรณาการให้เกิดประโยชน์ได้อย่างเหมาะสม เมื่อนำ หลักอุปทานิยธรรมมาใช้ในการบริหารจัดการองค์กรซึ่งเป็นเครื่องมือที่ทำให้เกิดความสามัคคี เมื่อนำมาบูรณาการเข้าไปในขั้นตอนการบริหารงานขององค์กร จะทำให้เกิดความพร้อมเพรียงเป็นอัน เดียวกัน การบริหารงานก็จะง่ายขึ้นไม่ยุ่งยากสลับซับซ้อน มีแนวทางหรือเป้าหมายที่ชัดเจนที่จะทำให้ เกิดการมีส่วนร่วมของทุกคน เพื่อพัฒนาองค์กรและส่งเสริมให้สมาชิกในองค์กรมีคุณภาพ มีคุณธรรม และมีความสุข

ข้อเสนอแนะ

1. ควรมีการศึกษาหลักพุทธธรรมอื่น ๆ ที่สามารถนำมาประยุกต์ใช้ในการบริหารจัดการองค์กรเพื่อเป็นการพัฒนาองค์กรรูปแบบใหม่ สร้างความสามัคคีและความสุขในองค์กรมากยิ่งขึ้น
2. ควรศึกษาบทบาทหน้าที่ของผู้บริหารที่ดีที่จะพัฒนาองค์กรให้มีประสิทธิภาพ

บรรณานุกรม

- ธงชัย วงศ์ชัยสุวรรณ. (2540). **วิทยาการบริหารสำหรับนักบริหารมืออาชีพ**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- พระทวีป กุลยานธมโม (เล็กบัณฑิตย). (2552). “การศึกษาวิเคราะห์หลักกัลยาณธรรมสำหรับการดำรงชีวิตที่ปรากฏในคัมภีร์พระพุทธศาสนา”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต). (2549). **คุณธรรมสำหรับนักบริหาร**. พิมพ์ครั้งที่ 6. กรุงเทพมหานคร: มูลนิธิพุทธธรรม.
- พระพรหมคุณาภรณ์. (ป.อ.ปยุตฺโต). (2546). **พจนานุกรมพุทธศาสตร์ฉบับประมวลธรรม**. พิมพ์ครั้งที่ 12. กรุงเทพมหานคร: บริษัท เอส. อาร์. พรินติ้ง แมส โปรดักส์ จำกัด.
- พระมหาวุฒิชัย วชิรเมธี. (2550). **คนสำราญงานสำเร็จ**. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพมหานคร: บริษัท อมรินทร์พรินติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง จำกัด (มหาชน).
- พระราชญาณวิสิฐ (เสริมชัย ชยมงฺคโล). (2548). **การบริหารวัด**. พิมพ์ครั้งที่ 8. นครปฐม: เพชรเกษมการพิมพ์.
- วิรัช นิภาวรรณ. (2545). **การบริหารเมืองหลวงและการบริหารท้องถิ่น : สหรัฐอเมริกา อังกฤษ ฝรั่งเศส ญี่ปุ่น และไทย**. กรุงเทพมหานคร: โฟร์เพซ.
- สำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดเชียงใหม่. (2567). **ข้อมูลพระ-วัด**. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <https://cmi.onab.go.th/th/content/category/index/id/17/>.